

5PEŇAZÍ – NOVÁ SLOVENSKÁ ZNAČKA FINANČNÉHO VZDELÁVANIA PRE VŠETKÝCH

ROMAN FUSEK, NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, ODBOR OCHRANY FINANČNÝCH SPOTREBITEĽOV, RIADITEĽ, TEL:
+421 2 5787 3370, E-MAIL: ROMAN.FUSEK@NBS.SK

Abstrakt

Z merania finančnej gramotnosti slovenskej populácie je zrejmé, že Slovensko má v tejto oblasti značné rezervy. Nízka finančná gramotnosť obyvateľov je potom častou príčinou problémov, do ktorých sa spotrebitelia dostanú a tiež dôvodom ich nespokojnosti s finančnou službou. Národná banka Slovenska preto pripravila v roku 2019 Stratégiu Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti, v ktorej si dala za cieľ prispieť k zvýšeniu povedomia verejnosti o dôležitosti finančnej gramotnosti, zlepšiť koordináciu vzdelávacích aktivít verejného a súkromného sektora a iniciovať systematické meranie finančnej gramotnosti na Slovensku. V novembri 2020 NBS predstavila svoju novú značku 5peňazí, pod ktorou integruje všetky projekty v oblasti finančného vzdelávania. Ambíciou je ponúkať a podporovať kvalitné vzdelávacie programy pre všetky cieľové skupiny od širokej verejnosti, cez žiakov a študentov až k osobitne zraniteľným skupinám ako sú napríklad seniori alebo hendikepovaní a zamerať sa na osobitosť ich potrieb v oblasti finančnej gramotnosti.

Kľúčové slová: finančná gramotnosť, finančné vzdelávanie, finančný spotrebiteľ.

Úvod

Finančná gramotnosť je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov (osobných financií) s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Finančná gramotnosť nie je statická. Je to meniac sa schopnosť, ktorá je podmienená vekom, rodinou, zamestnaním, kultúrou či miestom bydliska. Je to označenie pre proces neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále sa meniace ekonomické prostredie.

Národná banka Slovenska (NBS) si uvedomuje, že nízka finančná gramotnosť obyvateľov na Slovensku je častou príčinou problémov, do ktorých sa spotrebitelia dostanú, prípadne je dôvodom ich nespokojnosti s finančnou službou. Jedným z cieľov komunikačnej politiky NBS je ďalej sa podieľať na implementácii vzdelávania zameraného na podporu rozvoja finančnej gramotnosti a zabezpečiť primeranú informovanosť o svojej činnosti. Na dosiahnutie tohto cieľa NBS pripravila v roku 2019 Stratégiu Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti. Zámerom NBS v oblasti finančnej gramotnosti je:

- Zvýšiť povedomie verejnosti o dôležitosti finančnej gramotnosti. Spotrebitelia by mali pochopiť, že porozumenie financiám pre nich osobne znamená lepšie finančné rozhodovanie a zvýšenie miery blahobytu.
- Presvedčiť, že lepšia koordinácia aktivít finančného vzdelávania prinesie synergický efekt. Vzdelávanie sa tak dostane k väčšiemu okruhu obyvateľov.
- Iniciovať systematické meranie finančnej gramotnosti na Slovensku.

Finančná gramotnosť je v štúdiu PISA¹ definovaná ako znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík, schopnosti, motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti na vykonávanie efektívnych rozhodnutí v rôznych situáciách týkajúcich sa financií s cieľom zlepšiť finančnú situáciu jednotlivca i spoločnosti, a tým im umožniť zapojiť sa do ekonomického života. Finančná gramotnosť, ako jedna z voliteľných oblastí, bola do štúdie PISA prvýkrát zaradená v rámci cyklu PISA 2012. Odvtedy bola súčasťou každého z nasledujúcich cyklov štúdie PISA. Slovenská republika sa zaradila medzi krajiny, ktoré do svojho testovania zaradili okrem troch primárnych oblastí aj finančnú gramotnosť v cykloch PISA 2012, PISA 2015 a rovnako aj cykle PISA 2018. Dobrovoľne otestovať finančnú gramotnosť svojich 15-ročných žiakov sa zo zapojených krajín v rámci projektu PISA v roku 2018 rozhodli v 20 krajinách sveta². Slovenská republika otestovala finančnú gramotnosť 15-ročných žiakov na vybranej vzorke 3 400 žiakov všetkých typov škôl zapojených do štúdie (357 slovenských škôl) PISA 2018.

Tabuľka: Finančná gramotnosť v štúdiu PISA 2018

Finančná gramotnosť		PISA 2018 skóre	PISA 2015 skóre	PISA 2012 skóre
Priemerný výkon krajiny je nad priemerom krajín OECD	Estónsko	547	-	-
	Fínsko	537	-	541
	Kanada	532	533	-
	Poľsko	520	485	510
	Austrália	511	504	526
Priemerný výkon krajiny nie je štatisticky významne rozdielny od priemeru krajín OECD	Spojené štáty americké	506	487	492
	Portugalsko	505	-	-
Priemerný výkon krajiny je pod priemerom krajín OECD	Lotyšsko	501	-	-
	Litva	498	449	-
	Rusko	495	512	486
	Španielsko	492	469	484
	Slovenská republika	481	445	470
	Taliansko	476	483	466
	Čile	451	432	-
	Srbsko	444	-	-
	Bulharsko	432	-	--
	Brazília	420	393	-
	Peru	411	403	-
	Gruzínsko	403	-	-
	Indonézia	388	-	-

Zdroj: vlastné spracovanie na základe PISA 2018, „Prvé výsledky medzinárodného výskumu 15-ročných žiakov v oblasti finančnej gramotnosti z pohľadu Slovenska, NUCEM,

¹ PISA je rozsiahly medzinárodný výskum realizovaný Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ktorý zisťuje výsledky vzdelávania z pohľadu požiadaviek trhu práce. Zameriava sa na výsledky 15-ročných žiakov v tzv. funkčnej gramotnosti, ktoré skúma a porovnáva v čase. Meranie sa realizuje pravidelne každé 3 roky. Zapojeným krajinám poskytuje možnosť porovnať funkčnosť vzdelávacieho systému s inými krajinami, poukázať na jeho možné nedostatky a zistiť medzinárodnú konkurencieschopnosť žiakov.

² Do testovania oblasti finančnej gramotnosti sa v cykle PISA 2018 zapojilo celkom 20 krajín vrátane Slovenskej republiky, z toho 13 krajín OECD (Austrália, Kanada, Čile, Estónsko, Fínsko, Taliansko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Portugalsko, Slovenská republika, Španielsko a Spojené štáty americké) a 7 partnerských krajín (Brazília, Bulharsko, Gruzínsko, Indonézia, Peru, Ruská federácia a Srbsko). Zber údajov sa na Slovensku uskutočnil v období od 16. – 27. apríla 2018. Úlohy z oblasti finančnej gramotnosti riešilo na celom svete v roku 2018 približne 117 000 žiakov.

Vývoj výsledkov vo všetkých troch cykloch PISA naznačuje, že priemerné skóre Slovenskej republiky je signifikantne pod úrovňou priemeru krajín OECD. Výkon slovenských žiakov dosiahnutý v roku je na úrovni výkonu z roku 2012. Najdôležitejším ukazovateľom v rámci výsledkov medzinárodných meraní je percentuálne zastúpenie žiakov v rizikovej skupine, pričom v SR tam zaradujeme 21,2 % žiakov, čo je v porovnaní s priemerom OECD (14,7 %) signifikantne vyššie číslo (v roku 2015 až 34,7 % žiakov v SR v rizikovej skupine).

V súčasnosti máme iba limitované poznatky týkajúce sa finančnej gramotnosti dospeléj populácie v SR. Napriek tomu, z pozorovania štatistík exekúcií, aj z pozorovania zadlžovania sa populácie v SR, ako aj z pozorovania správania sa sťažovateľov môžeme dedukovať, že finančná gramotnosť významnej časti populácie v SR nie je na primeranej úrovni. Na lepší celkový obraz o stave finančnej gramotnosti je nevyhnutné systematické testovanie dospeléj populácie v Slovenskej republike. NBS v tomto smere podporuje a vplýva na relevantné inštitúcie, aby sa v blízkom časovom horizonte pristúpilo k testovaniu finančnej gramotnosti dospeléj populácie v SR. Zlý stav finančnej gramotnosti na Slovensku naznačujú aj parciálne prieskumy, ako napríklad Zisťovanie o finančnej situácii a spotrebe domácností, štúdia Financial literacy around the world a Slovenský prieskum investičného správania. Čiastočným meraním finančnej gramotnosti dospeléj populácie na Slovensku je modul v rámci Zisťovania o finančnej situácii a spotrebe domácností (HFCS). Na Slovensku prieskum organizuje NBS v spolupráci so Štatistickým úradom SR. Prvá vlna HFCS sa uskutočnila v novembri 2010, druhá vlna prebiehala v roku 2014 a posledné zisťovanie v apríli 2017. V 2. a 3. vlne prieskumu sa zisťovala finančná gramotnosť domácností pomocou 5, resp. 4 otázok. Pomocou týchto otázok sa zisťovalo, ako respondenti na Slovensku rozumejú základným pojmom a súvislostiam v oblasti úverov, sporenia a investovania

Úloha NBS vo finančnom vzdelávaní

NBS vníma finančnú gramotnosť ako jedno zo svojich dôležitých poslání na podporu stability finančného trhu a ochrany spotrebiteľa, preto sa snaží úzko spolupracovať s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR). Cieľom oboch inštitúcií je vzdelaný a teda menej zraniteľný spotrebiteľ. Na Slovensku bol v roku 2008 vládou SR schválený Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. Podľa návrhu sa vypracoval Národný štandard finančnej gramotnosti (NŠFG). V súčasnosti platí už verzia 1.2, účinná od 1. septembra 2017. NŠFG sa sústreďuje na témy ako finančná zodpovednosť, zabezpečenie peňazí, úver a dlh, sporenie a investovanie, riadenie rizík a poistenie, atď. Okrem NŠFG je v súčasnosti vyvíjaných množstvo ďalších aktivít zameraných na zvýšenie finančnej gramotnosti Slovákov zo strany verejného sektora (NBS, MF SR, MŠVVaŠ SR) a akademického sektora (VŠ), ako aj na úrovni podnikateľských subjektov alebo neziskových organizácií.

Úlohou NBS je predovšetkým podporovať cenovú a finančnú stabilitu. Tie nie sú abstraktnou kategóriou, ale slúžia na to, aby sa zvyšoval blahobyt obyvateľstva. Akákoľvek dôsledná regulácia nie je dostatočne účinná bez finančného vzdelávania. Súčasťou ekonomických vzťahov sú pochopiteľne aj obyvatelia – užívatelia finančných služieb. Preto NBS vníma podporu finančnej gramotnosti obyvateľstva ako súčasť svojich úloh. Čím budeme mať finančne vzdelanejšie obyvateľstvo, tým stabilnejší bude ekonomický a finančný systém. Lepšie a zároveň správne ekonomické rozhodovanie prinesie vyšší blahobyt spotrebiteľom a ich rodinám.

Strategické zameranie NBS v oblasti finančného vzdelávania:

- Inštitucionálne (formálne) vzdelávanie zamerané na mládež a žiakov ZŠ a SŠ
NBS chce využiť svoju prirodzenú autoritu a užšie koordinovať vzdelávacie aktivity súkromného a verejného sektora. Takto sa dá zvýšiť synergický efekt týchto aktivít a

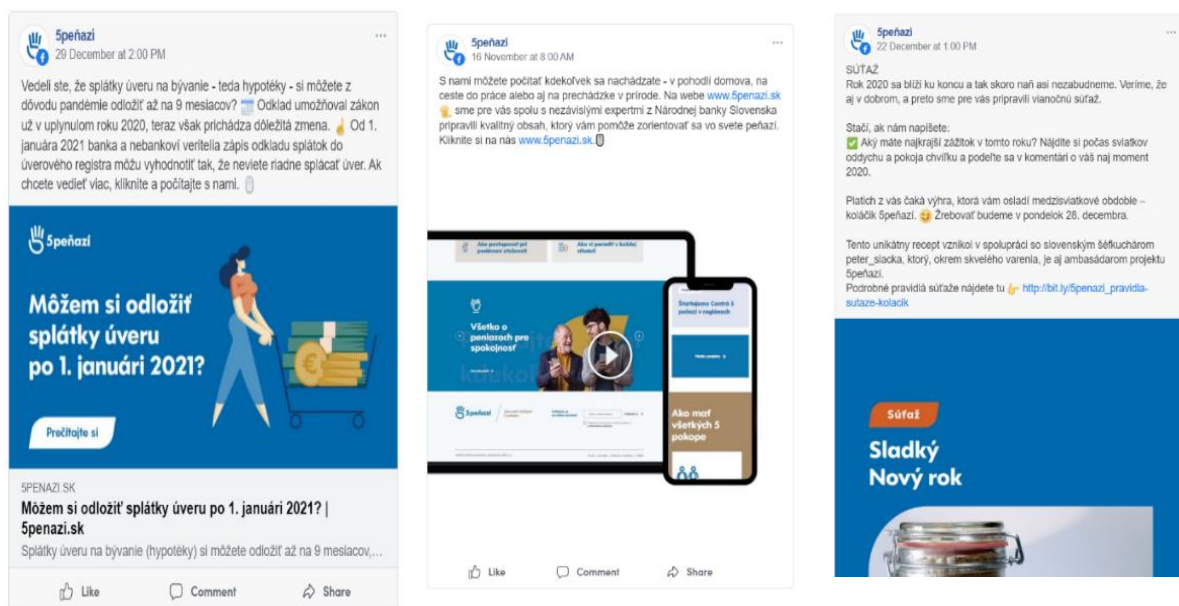
následne vyplniť medzery v systéme – tam, kde sú aktivity nedostatočné, tam ich posilniť.

- Následné (neformálne) vzdelávanie – adresované dospelaj populácii
NBS chce dospelým komunikovať formou vzdelávacích kampaní praktické a aktuálne témy v oblasti osobných financií, v ich rámci hovoriť o rizikách, ktorým čelia dospelí, a ako vyzerá uvedomelé spotrebiteľské správanie v konkrétnej životnej situácii.

5peňazi – nová slovenská značka vo finančnom vzdelávaní

V novembri 2020 NBS predstavila svoju novú značku 5peňazi, pod ktorou integruje všetky projekty v oblasti finančného vzdelávania. Základom je informačno-vzdelávacia webová stránka www.5penazi.sk spolu s kontami na sociálnych sieťach Facebook, Instagram a Youtube. Nová vizuálne značka sa opiera o: 5 peňazí na internete; 5 peňazí v regiónoch; 5 peňazí s partnermi. NBS sa sústredila na to, aby verejnosť začala značku vnímať a postupne sa naučila, čo pod ňou môže čakať. NBS zvolila moderný dizajn webovej stránky, ktorý podporuje obsah ponúkajúci aktuality zo sveta financií, rôzne videá, kvízy, súťaže, rozhovory, varovania a rady pri finančných rozhodnutiach, ktoré jednoduchou formou pomáhajú orientovať sa v peniazoch.

5peňazi je aktívna aj na sociálnych sieťach, tak aby NBS zasiahla mladšiu populáciu, ktorú dôležité finančné rozhodnutia ešte len čakajú. Každá diskusia, článok, video zviditeľňuje tému (finančné vzdelávanie), vyzdvihuje jej dôležitosť, identifikuje riziká, naznačuje možné riešenia a posúva tému bližšie k ľuďom.

S predstavením značky mali byť otvorené Centrá 5peňazi v Banskej Bystrici, Košiciach a Kremnici, ktoré majú slúžiť v regiónoch ako miesta finančného vzdelávania pre deti aj dospelých. Keďže rok 2020 bol rokom obmedzovania sociálnych kontaktov, tak NBS začala v novembri s novou formou online vzdelávania pre stredné školy. Online forma vzdelávania čiastočne nahrádza plánované vzdelávacie aktivity regionálnych Centier 5peňazi, keď lektorky finančného vzdelávania hravou, zážitkovou formou učia študentov - stredoškolákov odporúčané témy podľa Národného štandardu finančnej gramotnosti. Na online vzdelávanie sa možno prihlásiť cez www.5penazi.sk.

NBS má záujem pod značkou 5peňazi postupne predstaviť aj ďalšie časti projektu, napríklad grantovú schému alebo systém partnerstiev 5peňazi.

5peňazí v roku 2021 v skratke:

- 5
- ☞ Partnerstvá – nové partnerstvá, podporujeme projekty s dobrou myšlienkou.
  - ☞ Edukácia - vzdelávame žiakov na stredných školách online aj v regiónoch.
  - ☞ Nová značka - budujeme značku 5peňazí a povedomie o NBS ako mienkotvornej organizácii zameranej na finančné vzdelávanie.
  - ☞ Aktivity - prinášame originálne kampane a aktivity, ktoré zaujmú a vzdelávajú širokú verejnosť.
  - ☞ Zásah - hľadáme cesty, ako merať zásah a kvalitu našich aktivít.
  - ☞ Interné zdroje - využívame interné zdroje na to, aby sme realizovali kampane a vzdelávanie - nízkorozpočtové aktivity využívajúce interné zdroje.

Ambíciou Národnej banky Slovenska je ponúkať vzdelávací obsah, a rovnako je pre nás veľmi dôležité kontinuálne pracovať na budovaní značky a povedomia o nej tak, aby verejnosť vedela, že na 5peňazí môže nájsť nezávislý a dôveryhodný obsah. Prostredníctvom informačných kampaní (komunikačné témy) sa budeme v roku 2021 osobitne venovať aj oblasti kryptoaktív, rozumnému investovaniu, fintechem, rizikám finančných podvodov, rozumnému zadlžovaniu, vytváraníu finančnej rezervy v domácom rozpočte. 5peňazí reaguje na aktuálne témy a trendy v oblasti financií.

Záver

NBS takmer každoročne v Správe o finančnej stabilite konštatuje, že v našej ekonomike je možné identifikovať trendy, ktoré naznačujú oblasti, v ktorých môže potenciálne nastať zvýšenie rizikovosti aj s dopadom na konečného spotrebiteľa. Ide napríklad o riziko rastu zadlženosti slovenských domácností, nevhodná štruktúra úspor, riziko starnutia populácie, nové technológie. Tieto riziká sa môžu priamoúmerne zvyšovať vplyvom nedostatočnej finančnej gramotnosti širokej populácie ako jeden z jej možných dôsledkov. My v NBS si uvedomujeme, že finančná gramotnosť sa vyvíja ako schopnosť, ktorá je podmienená vekom rodinou, zamestnaním, kultúrou či miestom bydliska. Je to neustály vývoj, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie. Poslaním NBS nie je vzdelávacia politika, ale chce prispieť ako prirodzený partner k podpore finančného vzdelávania na Slovensku a k čo najlepšej prepojenosti a koordinácii verejných a súkromných aktivít na jeho podporu. Vzhľadom na viac ako 10-ročnú slovenskú históriu tvorenia a zdokonaľovania rámca konceptu finančnej gramotnosti, ako aj na existenciu množstva vypracovaných, avšak rôznorodých a neúplných materiálov, je cieľom NBS vyvinúť aktivity na koordináciu verejného a súkromného sektora pri zjednocovaní konceptu finančnej gramotnosti a jeho rozšírení do všetkých kútov Slovenska. To je dosiahnuteľné len prostredníctvom zapojenia subjektov verejnej a súkromnej sféry, akademickej pôdy a neziskových organizácií. Prioritou rovnako musia byť aktivity smerované na pomerne veľkú časť dospeléj slovenskej populácie, ktorá neabsolvovala finančné vzdelávanie v školách a má minimálne vedomosti v oblasti financií. V roku 2021 úlohou a cieľom celého projektu 5peňazi a jeho nemalej personálnej a finančnej podpory zo strany NBS, zvýšiť povedomie verejnosti o dôležitosti a význame finančnej gramotnosti. Každá diskusia, článok, video zviditeľňuje tému (finančné vzdelávanie), vyzdvihujú jej dôležitosť, identifikujú riziká, naznačujú možné riešenia, posúvajú tému bližšie k ľuďom a v prospech širokej verejnosti. Nezabudneme pritom ani na osobitne zraniteľných a marginalizovaných (Rómovia, starší, sociálne slabší, nepočujúci...) NBS je dôveryhodná a nezávislá inštitúcia, ktorá vníma ako súčasť svojich úloh podporu finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska a chce prispieť k podpore finančného vzdelávania na Slovensku aj v roku 2021 lebo: „akákoľvek dôsledná regulácia nie je dostatočne účinná bez finančného vzdelávania“.